

Власенко К.О.

здобувач,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЦІННІСТЬ» У НАУКОВИХ ПОГЛЯДАХ ПЕДАГОГІВ

У сучасній педагогічній науці дослідженню проблеми виховання ціннісного ставлення присвячено роботи багатьох науковців. Їхні дослідження мають величезне значення для з'ясування природи цінностей, ролі цінностей в житті людини, структури ціннісного ставлення, принципів класифікації цінностей.

Проблема формування цінностей привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. В українській педагогіці формування цінностей у студентів досліджували відомі вчені-педагоги: І. Бех, В. Газман, Г. Ващенко, А. Донцова, В. Сухомлинський, І. Харламова, В. Білоусова, Н. Дем'яненко, О. Вишневський, В. Киричок, О. Савченко, О. Сухомлинський. Кожен з дослідників звертається до різних аспектів цієї проблематики.

Проблема цінностей – проблема, котра існує з часів появи людини, і нині це актуальне питання, до якого звертаються багато дослідників – психологів, філософів, педагогів, культурологів. Але аналіз проведених досліджень показує, що недостатньо досліджена історія розвитку уявлень про цінності. Здебільшого звертається увага на окремих етап розвитку чи епоху, але немає ґрунтовного дослідження поняття цінності та її структури.

Заслужують на увагу праці сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували феномен цінності та ціннісних орієнтацій, зокрема М. Алексєєвої, І. Бичка, П. Гнатенка, В. Табачковського, В. Шубіна, В. Ядова. Проблема цінностей була предметом дослідження низки виконаних в Україні дисертаційних досліджень: К. Гайдукевич, Н. Костенко, А. Кавалерова, Є. Подольської, О. Плахотнюк.

Дослідження проблеми цінностей бере свій початок ще в Античності. Так, Платон зробив одну з перших класифікацій цінності як категорії, розподіливши її на «добре», «прекрасне», «істинне». Аристотель здійснив свою класифікацію, оперуючи такими поняттями, як «поцінюване» та «цінне». Тому уже з античних часів почало вживатись поняття «цінність», а теоретичні положення відомих філософів Платона та Аристотеля стали фундаментом для подальшого розвитку дослідження сутності поняття «цінність».

У педагогічних дослідженнях, які стосуються проблеми цінностей та ціннісного ставлення виокремлюються кілька напрямів. Більшість дослідників-педагогів розглядають цінність як феномен суспільного ідеалу на рівні індивіда.

Слід звернути увагу на дослідження Г. Майбороди та О. Кретової, які особливого значення в педагогічній науці надають цінностям духовного характеру – це цінності наукових знань, прогресивних ідей, високих моральних та естетичних уявлень. Вони є ознаками духовного здоров'я і духовної зрілості особистості та суспільства [6].

Сутність цінності за словником Ковальчук Т. І. «Професійна підготовка соціального педагога: тлумачний словник-довідник» визначається як «категорія духовного життя людини; вірування, дії, що індивід сприймає як важливі і значимі. Висока і глибока ступінь емоційного сприйняття і передача ідей або доктрин; віра; потенційна мета; цінності показують як людина вирішує жити; спрямовують життя і мотивують поведінку» [2, с. 417].

Слід звернути увагу на визначення поняття «цінність» як педагогічного терміну у «Словнику з освіти та педагогіки» Полонського В. М. Автор розглядає цінності як абстрактні ідеали, уявлення, явища дійсності, що втілюють у собі суспільні ідеали та прийняті як еталони належного, обов'язкового; ідеї, речі, явища, сенси, що мають позитивну значущість для людини та суспільства [4, с. 37]. Звичайно, в межах педагогіки виховання актуальним залишається формування і вибір цінностей, розвиток ціннісного ставлення до себе, до природи, до праці, до рідних тощо.

Дослідник поняття «цінність» Сікалюк А. І. робить висновок про те, що цінностям характерні такі риси, як змінність та постійність. Вони піддаються змінам на рівні певних моральних систем, отже, повинен існувати ще один рівень, де цінності (чи низка цінностей) залишалися б незмінними. Оперуючи категоріями «одиничне – особливе – загальне», можна виявити рівень загальнолюдської моральності, який утворюється основними цінностями [5, с. 414].

Український педагог О. Вишневський пропонує модель класифікації виховних цінностей, обґрунтувавши їх відповідно до сфер життєдіяльності людини. Автор виділяє:

- абсолютні вічні цінності (віра, надія, любов, гідність, сумління, права, досконалість, доброта, чесність, щирість, співчуття, милосердя, благородство, краса, служіння, мудрість, справедливість тощо);

- національні цінності (українська ідея, державна незалежність України, патріотизм, патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, почуття національної гідності, історична пам'ять, любов до рідної культури, мови, традицій, протидія антиукраїнській ідеології, сприяння розвитку духовного життя українського народу тощо);

- громадянські цінності (свобода, прагнення до соціальної гармонії, культура соціальних та політичних стосунків, пошана до Закону, рівність можливостей, свобода слова, суверенітет особи, права людини тощо);

- цінності сімейного життя (подружжя вірність, піклування про дітей, піклування про батьків та старших у сім'ї, злагода та довіра між

членами родини, багатодітність, дотримання народних звичаїв, охорона традицій, здоровий спосіб життя тощо);

- валео-екологічні цінності (увага до власного здоров'я, здоровий спосіб життя і протидія згубним звичкам, любові до всього живого на Землі, охорона краси довкілля) [1, с. 128-130].

Одне із найгрунтовніших визначень сутності поняття «цінність» у педагогіці є визначення Кузьменко Г.: «Цінності – це ідеали, спрямовані на моральні орієнтири виховання та навчання (істина, добро, патріотизм, справедливість, чесність, порядність, відповідальність, освіченість, культура тощо), це ті якості й характеристики особистості, які визначають якісну своєрідність життєдіяльності людини, цілеспрямовано регулюють її поведінку і мають бути досягнуті в результаті освіти. Вони визначають те, до чого слід прагнути, ставитися з повагою, визнанням, пошаною й, відповідно, ті якості, які вчитель покликаний формувати в учнів» [3, с. 5]. Цінності визначають принципи поведінки, спрямовують інтереси та створюють мотивацію сучасної молоді.

І нині інтерес педагогів не згасає до завжди актуальної проблематики цінностей, а розробка теоретичних основ, методів, підходів та класифікацій продовжує викликати наукові дискусії.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
2. Ковальчук Т. І. Професійна підготовка соціального педагога: тлумачний словник-довідник / Т. І. Ковальчук. – Львів: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2014. – 443 с.
3. Кузьменко Г. В. Теоретичні основи ціннісного ставлення до образотворчого мистецтва // Г. В. Кузьменко // Поліхудожнє виховання учнів загальноосвітньої школи в процесі впровадження інтегрованих курсів: матер. Міжнарод. шк. метод. досвіду / Л. М. Масол, Л. В. Школяр [та ін.]; [за заг. ред. А. М. Старєвої]. – Миколаїв: ОІППО, 2012. – С. 104-110.
4. Полонський В. М. Словник з освіти та педагогіки. – М.: Вища школа, 2004. – 512 с.
5. Сікалюк А. І. Аналіз сутності поняття «цінність» у теоретичних наукових джерелах // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014. – № 1 (35). – С. 410-416.
6. Федоренко М. В. Щодо проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів початкової школи // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_10